

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ	ลวดลายการทอผ้าขึ้นดินจกอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	
ชื่อผู้เขียน	นายทรงพล ศิวานนท์	
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาอาชีวศึกษา	
คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ	อาจารย์ ปกีสสร ผลเพิ่ม	ประธานกรรมการ
	อาจารย์ วาณี เอี่ยมศรีทอง	กรรมการ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มนูญ สุติศา	กรรมการ

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมลวดลายการทอผ้าขึ้นดินจกอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในด้านรูปแบบ ลวดลายดั้งเดิม และลวดลายการทอผ้าขึ้นดินจกในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพทอผ้าขึ้นดินจก 10 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เครื่องบันทึกเสียง และภาพถ่าย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ตามประเภทของข้อมูล ประมวลผลของการศึกษา โดยการบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนทอผ้าขึ้นดินจกอำเภอลับแล พบว่า ตำนานที่กล่าวถึงความป็นมาของกลุ่มชนมี 2 ตำนาน คือ ตำนานการเกิดเมืองลับแล และตำนานสิงหนวัติฉบับ ลาลูแบร์ ทั้ง 2 ตำนานชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ว่า กลุ่มชนทอผ้าขึ้นดินจกอำเภอลับแล ประกอบด้วยกลุ่มชนชาวไทยยวน ที่อพยพมาช่วงสมัยพระเจ้าตากสิน จนถึงราวสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และกลุ่มชาวลาวที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว แถบหัวพัน แขวงจำปาสัก และเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ชาวลาวกลุ่มนี้คือ ไทพวนและไทเหนือ ซึ่งเคยอาศัยอยู่ในหลวงพระบาง หรือเวียงจันทน์

ด้านรูปแบบ ลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจก พบว่า รูปแบบ ลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลาย ไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก พบความแตกต่าง ในส่วนหัวขึ้นที่ทอลวดลายตลอดทั้งผืน โดย ใช้สีแดงสีเดียว ในส่วนหัวและท้ายของตัวขึ้นซึ่งเป็นช่วงต่อกับหัวขึ้นและช่วงต่อตีนขึ้น ปัจจุบันนิยมทอ ลายมุก หรือเรียกว่าลายกลองข้าว ปัจจุบันลายในส่วนตัวขึ้นที่ยังทอ คือ ลายมุกห้าและลายมุกหกเท่านั้น ในส่วนตีนขึ้นที่เป็นลายหลักที่ยังนิยมทอมี 5 ลวดลาย ประกอบด้วย หนึ่ง ลายหงส์ จำแนกออกเป็นลายหงส์ 4 ชนิด คือ ลายหงส์ใหญ่ ลายหงส์ทะราม ลายหงส์น้อย และลายหงส์เครือ สอง ลายนก สาม ลายขอ จำแนกออกเป็นลายขอ 4 ชนิด คือ ลายสี่ขอ ลายหกขอ ลายแปดขอและลายแปดขอโบราณ สี่ ลายดอกเกลือคระหวา และห้า ลายงูเหลือมหรือ ลายงูป็นสาว ส่วนลายดอกดาวเสด็จและลายดอกดาวคิงส์เป็นลายหลักที่หมดความนิยม และไม่มีผู้ทอลวดลายได้ ปัจจุบันมีการทอด้วยเทคนิคยก นิยมเรียกว่า จก ใช้เวลาในการทอน้อยกว่าการจก ลวดลายที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่คือ ลายนาคหาดเลี้ยว ซึ่งลอกเลียนแบบลวดลายนาคมาจากลวดลายของผ้าหาดเลี้ยว จากตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสาขานาย จังหวัดสุโขทัย การให้สีลวดลายของตัวขึ้นและตีนขึ้นเป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด สีที่ใช้เป็นสีที่สด และดูฉลาด

ด้านลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกไทยวนและลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกลาวพวน พบว่า ลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแล เป็นลวดลายการทอลิ้นขึ้นด้วยเทคนิคจกเต็มผืนตามแบบตีนขึ้นของลาว และผสมผสานลวดลายการทอของผ้าขึ้นตีนจกของกลุ่มชนไทยวนและลาวพวน เช่น ลวดลายการทอในส่วนตีนขึ้น ในส่วนลายประกอบ อาทิ ลายนกกินน้ำร่วมคั้น ลายไทรย้อย ลายสร้อยดอกพรวัว ลายเครือวัลย์ พบลวดลายการทอได้ในกลุ่มชนที่ทอผ้าขึ้นตีนจกไทยวน ลายนาค ลายนกไล่ถ้อย และลายขอ พบลวดลายการทอได้ในกลุ่มชนที่ทอผ้าขึ้นตีนจกลาวพวน ในส่วนลายหลัก อาทิ ลายขอ ลายหงส์ ลายนก ลายเกลือคระหวา ลายงูเหลือม ลายดอกดาวคิงส์ และลายดอกดาวเสด็จ พบลวดลายการทอได้ในกลุ่มชนที่ทอผ้าขึ้นตีนจกไทยวนและลาวพวน ลวดลายการทอในส่วนตัวขึ้นอำเภอลับแล คล้ายลวดลายการทอตัวขึ้นจากเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว ซึ่งทอตัวขึ้นลายมุกเช่นกัน ในส่วนหัวขึ้นพบลวดลายการทอ ลายสอง และลายสาม ซึ่งเป็นลวดลายการทอที่กลุ่มชนทอผ้าขึ้นตีนจกไทยวนนิยมทอ

Independent Study Title	Woven Design of Pha Sin Tin Chok	
	Amphoe Laplae, Uttaradit	
Author	Mr. Songpon Siwanon	
M.Ed.	Vocational Education	
Examining Committee	Lect. Pabhassorn Pholperm	Chairman
	Lect. Wanee Eiamsritong	Member
	Asst. Prof. Manoon Sutika	Member

Abstract

The purpose of this research was to study woven design of Pha Sin Tin Chok Amphoe Laplae, Uttaradit Province, original design and present design. The sample were 10 weavers and 10 experts of Pha Sin Tin Chok. The instrument for collecting data were a structured interview, tape recorder and photographs. The data were analyzed and categorized into groups. The results of study were as follows:

As regards the history aspect of Pha Sin Tin Chok weaver's community of Laplae district, it was revealed that there were two legends telling the history of the community. One was the legend concerning the founding of Laplae town and the other was Singhanawatt Lalube's edition. Both legends indicated the possibility that Pha Sin Tin Chok weaver's community consisted of two groups. The first was a group of Tai Yuan, migrated to Laplae district during the Eras of the King Tak Sin and King Rama III. The other was a group of Laos, migrated from the North Eastern Laos – Hua Phan, suburb of Sam Nuea and Phuan area, suburb of Xieng Khouang. These Lao communities were Tai Phuan and Tai Neua who used to live in either Luang Prabang or Vientiane.

Regarding to the pattern, the original woven design and the evolution of Pha Sin Tin Chok, it was found that the pattern, the original design and the evolution of woven did not differ from those in the past. The differences found were that the waist-band and the seam, only red color were decorated and at present the seams called Lai-Muk or Lai-Kong-Kao becoming a favorite were woven. Nowadays, the design on the most part of Pha Sin remains only Lai-Muk-Ha and Lai-Muk-Hok. On the hem part, five main woven designs are still in today-fashion. Firstly, Lai-Hong (Lai means "design") consisted of four types Hong-Yai, Hong-Ta-Lam, Hong-Noi and Hong-Khrua. The second was Lai-Nok, The third was Lai-Khor consisted of four types, namely Lai-Si-Khor Lai Hok Khor, Lai-Paet-Khor and Lai-Paet-Khor-Bo-Lan. The next was Lai-Ket-Ta-Wa, Lai-Ngu-Luam or Lai-Ngu-Pan-Sao was the fifth design. Lai-Dok-Dao-Sadej and Lai-Dok-Dao-Wa-Dung, the main woven designs became unfavorite and no weaver can weave them anymore. The weaving technique today is Yok or Chok as called by the local. This technique consumed lesser time than the original Chok technique does. New woven design is Lai Nak Hat Sieo, copying the design from that of Pha Hat Sieo in Haad Sieo suburb, Si Satchanalai District, Sukhothai Province. Coloring the designs in the main body and hem piece is influenced by the market demand. The decorations of colors are mostly bright and lively.

The woven design of Pha Sin Tin Chok of Tai Yuan and the woven design of Pha Sin Tin Chok of Lao Phuan: the woven design of Pha Sin Tin Chok of Amphoe Laplae consisted of the hem piece design using the hem piece weaving technique of Lao combined with the wearing techniques styles of Tai Yuan and Lao Phuan, such as the style of weaving the hem piece. Of the "Minor Lai" such as Lai-Nok-Kin-Namm-Ruam-Ton, Lai-Sai-yoy, Lai-Khrua-Wan and Lai-Soi-Dok-Prout were found in the woven design of Pha Sin Tin Chok Tai Yuan. Lai-Nak, Lai-Nok-Rai-Toy and Lai-Khor were found in the woven design of Pha Sin Tin Chok of Lao Phuan. "Major Lai" such as Lai-Khor, Lai-Hong, Lai-Nok, Lai-Ket-Ta-Wa, Lai-Ngu-Luam, Lai-Dok-Dao-Wa-Dung and Lai-Dok-Dao-Sadej were found in both woven designs of Tai Yuan and Lao Phuan. The woven design of main body of Amphoe Laplea's was similar to the design from Phuan area suburb of Xieng Khouang, in Laos. This design applied Lai-Muk in the main body also. In the waist-band, Lai-Song and Lai-Sam, which were Tai Yuan's favorite woven designs were found.